

Dr. Špela Bregač | Zavod RS za šolstvo

Tudi drugače se da

Spomin je sila čudna reč. Luknjičav, na njegovem situ pa ostajajo zanimive reči.

Zadnjič je beseda znova nanese na nadarjene. Na učence, ki znajo razviti sposobnost učiti se, učenje organizirati, pri njem vztrajati in upravljati s časom in informacijami, ki jih imajo. O učencih, ki si znajo postavljati cilje, pri njih vztrajajo, znajo spremljati svoje rezultate in na njihovi podlagi spreminjati svoje ravnanje.

V svoji dolgoletni praksi sem imela možnost srečati nekaj takih dijakov. Resnično izjemnih in sem jim bila v času šolanja lahko mentor v najzlahtnejšem pomenu besede:

méntor -ja m (ē) *kdor z nasveti, pojasnili usmerja, vodi mladega, neizkušenega človeka; vodja, svetovalec*

Robert Petan je bil dijak, ki se je na Ekonomsko šolo Novo mesto prešolal v smer medijski tehnik s sosednje gostinske šole. V razredu je bilo nekaj izjemnih dijakov. Tako in drugače. Med njimi tudi dva avtista. Ker je bil razred prava mavrica, sem o pouku v njem razmišljala še več. Za vse dijake je bilo treba ustvariti spodbudno učno okolje, ki bi vsakemu posamezniku nudilo čim bolj učinkovito učenje glede na njegove zmožnosti in interese, skrbeti je bilo treba, da se dijaki ne bi dolgočasili, da bi kdo izmed njih ne bil socialno izključen.

Robert se je že na začetku aktivno vključil v življenje šole in izven nje, sodeloval je na vseh *šolskih* prireditvah in teh ni bilo malo. Zato ga skoraj ni bilo pri pouku. Dogovorov se je držal, včasih pa je preprosto zmanjkalo časa ... In ko sva bila dogovorjena, da bo prišel, da bom lahko ovrednotila njegovo znanje, ga ni bilo. Ni me skrbelo, a ocene sem morala pridobiti. Saj vsi poznamo pravilnike ... Pa sva se dogovorila za nov datum. In Roberta znova ni bilo. Naslednjič me je na vratih kabineta čakala milozvočna pesem s pojasnilom in opravičilom.

Kaj je lepšega, kot dijakovo ustvarjalnost spodbujati, ob tem pa nenehno sporočati, da učitelj verjame v njegove sposobnosti in obvladovanje učne snovi. Kajti učiteljeva vloga je tudi pomagati učencem, da se naučijo uravnavati lastno vedenje, jih naučiti strategij učenja tako, da jim, povezano z

učno snovjo, razloži in pokaže uspešne kognitivne in meta-kognitivne strategije in strategije reševanja problemov. Vsak učitelj s svojim vedenjem vpliva na učence, ko jih pohvali, ko jih spodbuja, jim da ustrezno povratno informacijo o uspešnosti učenja, oblikuje pozitivno učno klimo v razredu, hkrati pa jim dopušča delati napake in daje možnost, da se iz njih učenci česa naučijo.

Dr. Anton Trstenjak je v Psihologiji ustvarjalnosti zapisal, da »če mali narod ni ustvarjalen, izgine / .../ zato je skrb za nadarjene še pomembnejša ...«, a ustvarjalnosti pri dijakih ne more razvijati učitelj, ki učencem ne omogoča, da govorijo, mislijo in delajo, pa se ob tem ne bojijo delati tudi napak; učitelj, ki zna v šolsko delo smiselno vplesti izmenjevanje obdobja dela in sprostitve, spodbujati humor, spodbujati spraševanje učencev in izražanje idej, ki zna ustvariti provokativne situacije, ki od učencev zahtevajo ustvarjalne odzive. Učitelj, ki zna spodbujati in biti strpen do drugačnega, novega in neobičajnega, ki omogoča učenje raziskovalnih strategij, tehnik za razvijanje idej ...

Robert je (bil) umetniško in jezikovno nadarjen dijak. Bil je učno uspešen, imel je poglobljeno in široko znanje, bogato besedišče, domišljijo in smisel za humor. Bil je samostojen, neodvisen, s smislom za organizacijo, vodenje in vplivanje, imel je izrazit občutek za pravičnost in nekonformizem, empatijo. Jezik mu je tekel kot namazan, bil je odličen improvizator, sposoben je bil zaznati nianse v tonih. Nenazadnje je igral *številne instrumente*.

Vemo, da se učenci učijo, če so motivirani. To velja upoštevati tudi pri nadarjenih, zato sem Robertu pustila hojo med kurikularnimi zahtevami slovenščine in določeno mero svobode, pri čemer je imel možnost izbire, izražanja *želja, svojih ciljev in* (kritičnega) pogleda na stvarino. Zanj sem sestavljala kompleksne interdisciplinarne naloge odprtega tipa, ki so bile tudi zame izziv. Spodbujala sem njegovo sposobnost kreativnega pisanja, on in dijaki v razredu so dobili osrednje mesto pri pouku, postali so samostojni raziskovalci znanja, ki pa ga je bilo treba tudi ovrednotiti.

Kriterijsko pojmovanje znanja in učenja, ki ima formativno vlogo, temelji na spremljanju znanja učencev. V ospredju so

kriteriji uspeha, ki izhajajo iz učnih ciljev in opredeljujejo pričakovano kakovost znanja, pri čemer spremljamo vsebinsko, procesno in odnosno znanje, prvi dve vrsti znanja tudi vrednotimo. Ob vsem tem pa ne smemo pozabiti na povratno informacijo. Učenca učitelju, učitelja učencu, učenca učencu, učitelja staršem ...

Pri načrtovanju **formativnega spremljanja in vrednotenja** moramo biti pozorni na več dejavnikov:

- *učencem morajo biti nameni učenja jasni, iz teh izhajajo tudi kriteriji uspešnosti. Učenci naj bodo pri načrtovanju učenja in kriterijev uspešnosti soudeleženi.*
- Načrtovati je treba take aktivnosti, ki omogočajo, da učenci postanejo drug drugemu vir učenja in omogočajo dokaze o učenju.
- Povratna informacija mora biti pravočasna, jasna, primerna in omogočati napredovanje učencev.
- Učence je treba navajati, da del odgovornosti za lastno učenje prevzamejo nase.

Ko sva se z Robertom lotila dela, sem ga najprej vprašala, katero temo iz nabora književnih tem za poklicno maturo želi izbrati. Odločil se je za Trubarjevo Proti zidavi cerkva in primerjavo med romantiko in realizmom.

Robert je na vprašanje o tem, **kaj o snovi že ve**, tekoče odgovarjal, presenetilo ga je vprašanje o veščinah, o katerih ni razmišljal. Vprašanje je takrat ostalo neodgovorjeno.

Namene učenja in kriterije uspešnosti sva razširila preko okvirov gole snovi in jih zapisala v obliki trditev, pričakovani dosežki so temeljili na znanju, razumevanju dogodkov, pojavov, aktualizaciji in razvijanju spretnosti in veščin.

O načrtovanju strategij učenja nisva spregovorila, navsezadnje sem mu povsem zaupala. Robert je bil samostojen, zagnan, imel je cilj. Tudi o **zbiranju dokazov** nisva govorila. Pustila sem mu, da se sam odloči, kakšen dokaz o učenju mi bo ponudil. Vedel je, da moram v izdelku prepoznati **vse taksonomske ravni znanja**, da sem mu za kakršna koli vprašanja vedno na voljo. Ker je imel kriterije uspešnosti razdelane, mu je bila omogočena tudi **samoevalvacija**.

Priznati moram, da sem z nestrpnostjo pričakovala njegov izdelek. Čakala sem, da me bo prišel kaj vprašat ...

In dočakala. Najprej pesem z naslovom *Sonet, ki to ni čisto z akrostihom* Rad bi pozitivno oceno pri slovenščini. Ogledate in poslušate ga lahko na povezavi <https://www.youtube.com/watch?v=7NEcDm1NEiU>.

Robert je drugo pesem naslovil s *Proti zidavi cerkva*. Ogledate si jo lahko na povezavi <https://www.youtube.com/watch?v=vx5jA76TGzc>, spodaj pa je prepis.

Proti zidavi cerkva

*Lep čas nazaj, 1557 se je pisalo,
med pobožne bralce Trubarja knjiga je prišla.
In od čisto vseh besedil tam not se najbolj je šušljalo
o tistem z naslovom Proti zidavi cerkva.*

*Sam mislim, da je kriva brezčasnost besedila,
saj si živo lahk predstavljam dogodke tistih dni,
ker se družba od takrat ni prav kaj dosti spremenila.
In na svetu sploh ne najdem bolj smešnih bitij od ljudi.*

*Besedilo govori o neki ženski, ki trdila je,
da sveti Sebastjan in Rok v sanjah se prikaže ji
z zahtevo, da ena cerkev njima v čast bi se zgradila
in da živali in ljudje umrejo, če se cerkev ne zgradi.*

*Noben duhovnik tistga časa se temu ni nič branu,
kljub temu da ženskam so takrat verjeli v skrajni sili.
Saj ena cerkev več pomeni enkrat več faranov,
ki prav pridno in ponižno bodo malho jim polnili.*

*Ampak meni se v vsem tu zdi izjemno duhov(n)ito,
da kot razpoloženje niha ženska kredibilnost.
Če je sanjala kapelco, to drži zdaj kot pribito,
če pa toča je udarila, grmade kuj prevert nosilnost.*

*Trubar bil je skeptičen, se ni mu zdelo prav,
da bi bla stvar infrastrukture, kolkrat boš kej k maši šel
in ker tej ženski, kot vsaki je verjel samo na pol,
ji potlej je poslal vikarja domov.*

*Je vikar kmal tut sam porajtu, da to ne drži vode,
ko pršu ženski je u bajto in jo uprašu, če še ve,
kako izgledala svetnika sta, ko sta se ji utrnila.
Je rekla črna. In jok brate, test pogrnila.*

*Sicer si je premislila, ampak ni blo kej nardit.
Po principu - če ni črno, je pa belo, res ne gre cerkve zgradit -
ali pač?
Da ne boste mislili, da je blo kej drgač.*

*Ko se razvedlo je, da če si ženska in rada klepetaš,
ti znajo cerkvico postaviti kje blizu, da nimaš daleč k maši,
se je še ena opogumila, ni z besedami šparala.
Prejšnji bla podobna kura, sam da še b ima pred a.*

*Ironično, da njej se pa devica prikazuje
in to ne katerakoli, temveč kar Marija
in preden se zaveš, se malta že usuje.
Živela ženska domišljija!*

*Trubar se boril je le za tipične ideje,
ki jih protestantska vera v svojem sklopu pač uči,
naj se Sveto pismo bere po slovensko znotraj meje
in naj pri maši po slovensko se tudi govori.*

*In pa seveda naj ljudje si ne izmišljujejo svetnikov
in zahtevajo cerkva in verjejo v prazen nič
in zopet smešna situacija vseh božjih je glasnikov,
da če isti žakelj kupiš od človeka brez „licence“, pol nastane cel hudič.*

*Od takrat je cerkev uvedla kar kopico teh popravkov,
da farani ne izgubili bi vse vere v institucijo boga,
sicer priročno so še vedno oproščeni čist vseh davkov,
ampak volk le dlako menja, ker iz kože se ne da.*

*Nisem ateist in verjamem v dost stvari, ki znajo biti bolj
nore od vesoljnega potopa.
Vseeno se mi zdi, kaj človeka zjutraj zbujajo in pošilja iz
postelje v novi dan,
črto pa potegnem takoj, ko zdi se mi, da kratim drugemu
moč lastnega pristopa.
Je pa res, da v cerkvi prve vrste polne so ljudi, ki imajo za
svet drugačen plan.*

Ustvarjalnost učencev lahko v šoli spodbujamo in razvijamo, če le hočemo. In če v svoje učence verjamemo. Jaz sem verjela. In sem ponosna nanje.

Viri in literatura

Bezić, T. Ustvarjalni učitelj, ustvarjalni učenec. V: Vzgoja in izobraževanje, letnik XLI, šte. 1. ZRSŠ 2010, str. 30–36.

Bezić, T. in ostali. Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole Priročnik. ZRSŠ, 2012.

Holcar Brunauer, A. in ostali. Formativno spremljanje v podporo učenju Priročnik za učitelje in strokovne delavce. ZRSŠ, 2016.

Peklaj, Cirila, Samoregulacija učenja in kaj lahko stori učitelj. V: Vzgoja in izobraževanje, letnik XLI, šte. 1. ZRSŠ 2010, str. 5–11.

Trstenjak, A. Psihologija ustvarjalnosti, Slovenska matica 1981, str. 325.

Petan, R. (2013). Sonet, ki to ni čisto. Dostop: <https://www.youtube.com/watch?v=7NEcDm1NEiU>.

Petan, R. (2013). Proti zidavi cerkva. Dostop: <https://www.youtube.com/watch?v=vx5jA76TGzc>.

Predmetni izpitni katalog za poklicno maturo iz slovenščine Dostop: <https://www.ric.si/mma/2017%20P-SLM-2017/2015083113024548/>.

SSKJ, dostop http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=mentor&hs=1.